

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף עח

פרק חמישי. נאמר בתורה "וְשֹׂר אוֹ שֶׁה אֶתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשָּׁחֲטוּ: בְּיוֹם אֶחָד", דהיינו שאסור לשחוט בהמה ואת הוולד שלה באותו יום. השוחט עובר על האיסור רק כאשר שוחט את הבהמה השניה (= אם שחט את האם יעבור על האיסור רק כאשר ישחט את בנה באותו יום, ואם שחט את בנה יעבור על האיסור רק כאשר ישחט את האם באותו יום).

משנה: איסור 'אותו ואת בנו' נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ, לפי שהוא 'חובת הגוף' ולא 'חובת הקרקע', וכל דבר שהוא חובת הגוף נוהג גם בחו"ל (לעומת חובת הקרקע כגון תרומות ומעשרות שאינה נוהגת בחו"ל).

בפני הבית ושלא בפני הבית: והאיסור הזה נוהג בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן שאין בית המקדש קיים.

בחולין ובמוקדשין: והוא נוהג בין בבהמות חולין ובין בבהמות שהוקדשו לקרבן.

כעת המשנה מבארת את המקרים שעובר בהם על איסור 'אותו ואת בנו בחולין ובמוקדשין:

כיצד האיסור נוהג בחולין ובמוקדשין?

- **השוחט אותו ואת בנו חולין בחוץ,** כלומר אם שחט בהמת חולין ואת הוולד שלה מחוץ לעזרה, **שניהם כשרים** באכילה, **והשני** כלומר זה ששחט את הבהמה השניה, בין אם שחט את האם או את הוולד, ובין אם הוא שחט את הבהמה הראשונה בעצמו וכעת שוחט את השניה, או שאת הראשונה שחט מישהו אחד ואת השניה שוחט מישהו אחר, **סופג את הארבעים** מלקות, משום שבשחיטת הבהמה השניה עבר על לאו של 'אותו ואת בנו'.

- **קדשים בחוץ**, אם שחט מחוץ לעזרה 'אותו ואת בנו' שהם קדשים, **הראשון חייב כרת** לפי ששחט קדשים בחוץ [אבל השני פטור מכרת, לפי שברגע שנשחטה האם שוב אין ראוי הבן להישחט בעזרה, לפי שהוא 'מחוסר זמן', כלומר שהיום הוא פסול ורק מחר יהיה מותר לשחטו], **ושניהם פסולים** כדין קדשים שנשחטו בחוץ, **ושניהם סופגים את הארבעים**, הראשון משום שעבר על לאו של שחטי חוץ, והשני משום שעבר עבר על לאו של 'אותו ואת בנו'.
- **חולין בפנים**, ואם שחט בתוך העזרה 'אותו ואת בנו' שהם חולין, **שניהם פסולים** משום שהם חולין שנשחטו בעזרה, **והשני סופג את הארבעים** לפי שעבר על איסור 'אותו ואת בנו'. [אבל אינו לוקה על שחט חולין בעזרה, לפי שהוא עבר על עשה ולא על לאו, ולא לוקים על עשה].
- **קדשים בפנים**, ואם שחט קדשים שהם 'אותו ואת בנו' בתוך העזרה, **הראשון כשר ופטור** (לפי ששחטו כדין), **והשני סופג את הארבעים** לפי שעבר על איסור 'אותו ואת בנו', **ופסול** להקרבה משום 'מחוסר זמן' (= שהיום אסור להקריבו, וכיון ששחטו היום נפסל).
- שחט **חולין** ואח"כ שחט **קדשים בחוץ**, **הראשון (= חולין) כשר ופטור** (לפי ששחטו כדין), **והשני (= קדשים) סופג את הארבעים** לפי שעבר על איסור 'אותו ואת בנו', **ופסול** לפי שנשחט בחוץ.
- שחט **קדשים** ואח"כ שחט **חולין בחוץ**, **הראשון חייב כרת ופסול** לפי ששחט קדשים בחוץ, **והשני כשר באכילה**, **ושניהם סופגים את הארבעים**, הראשון משום 'שחטי חוץ' והשני משום 'אותו ואת בנו'.
- שחט **חולין** ואח"כ שחט **קדשים בפנים**, **שניהם פסולים**, הראשון פסול משום 'חולין שנשחטו בעזרה', והשני פסול להקרבה משום 'מחוסר זמן', **והשני סופג את הארבעים** משום 'אותו ואת בנו'.
- שחט **קדשים** ואח"כ שחט **חולין בפנים**, **הראשון כשר ופטור** שהרי שחט כדין, **והשני סופג את הארבעים** משום 'אותו ואת בנו', **ופסול** משום 'חולין שנשחטו בעזרה'.

- שחט חולין בחוץ ואח"כ שחט חולין בפנים, הראשון כשר ופטור שהרי שחט כדון, והשני סופג את הארבעים משום 'אותו ואת בנו', ופסול משום 'חולין שנשחטו בעזרה'.
- שחט קדשים בחוץ ואח"כ שחט קדשים בפנים, הראשון חייב כרת משום 'שחוט' חוץ, ושניהם סופגים את הארבעים, הראשון משום 'שחוט' חוץ' והשני משום 'אותו ואת בנו', ושניהם פסולים, הראשון בגלל שנשחט בחוץ והשני משום 'מחוסר זמן'.
- שחט חולין בפנים ואח"כ שחט חולין בחוץ, הראשון פסול בגלל שנשחט בעזרה, ופטור לפי שלא לוקים על איסור זה, והשני סופג את הארבעים משום 'אותו ואת בנו' וכשר באכילה.
- שחט קדשים בפנים ואח"כ שחט קדשים בחוץ, הראשון כשר ופטור שהרי שחט כדון, והשני סופג את הארבעים משום 'אותו ואת בנו', ופסול בגלל שנשחט בחוץ. [אבל אינו לוקה על 'שחוט' חוץ, כיון שהבהמה השניה ששחט אינה ראויה להקרבה על המזבח, שכבר נפסלה משום 'אותו ואת בנו'].

גמרא: תנו רבנן: מנין שאיסור 'אותו ואת בנו' נוהג בקרבנות? תלמוד לומר "שור או כשב או עז כי יולד ... ירצה לקרבן אשה לה" וכתוב בפסוק הבא "ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", מכאן לומדים ש'אותו ואת בנו' נוהג במוקדשין.

קושיא: ואימא במוקדשין אין, בחולין לא: אולי הפסוקים באים ללמד שרק בקרבנות יש איסור אותו ואת בנו ולא בבהמות חולין? תירוץ: "שור" הפסיק הענין: אם הפסוק היה בא ללמד שרק במוקדשים נוהג 'אותו ואת בנו' הוא היה צריך לכתוב "ואותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" ולא היה צורך לחזור שוב פעם על "ושור או שה". אלא שהפסוק רוצה ללמד ש'אותו ואת בנו' נוהג גם בחולין. קושיא: ואימא בחולין אין, במוקדשין לא: אם כן אולי הפסוק בא ללמד שרק בחולין נוהג 'אותו ואת בנו' ולא במוקדשין, ולכן הוא הפסיק את הענין ואמר שוב "ושור או שה". תירוץ: כתיב "ושור" וי"ו מוסיף על ענין ראשון: האות ו' של "ושור" מחברת את הפסוק השני לפסוק הראשון.

קושיא: אי מה קדשים כלאים לא, אף אותו ואת בנו כלאים לא: מכיון שיש קשר בין 'אותו ואת בנו' לקודשים, אם כן כמו שאי אפשר להביא קרבן מכלאיים, כך גם לא יהיה איסור 'אותו ואת בנו' בכלאיים. ומדוע כתוב בכרייתא שאותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי (- ספק חיה ספק בהמה)?

ועוד: ועוד, כתוב בפסוק של 'אותו ואת בנו' "שה", ואמר רבא שהפסוק "שה כשבים ושה עיזים" הוא 'בנין אב' ללמד לכל מקום בתורה שנאמר "שה" הפסוק ממעט את הכלאיים. כי מכך שלא כתוב "שה כשבים ועיזים" אנו לומדים שאין השה נקרא 'שה' עד שיהיו שני הצדדים שלו כבשים גם האבא וגם האמא, וכן אינו נקרא 'עז' עד שיהיה עז משני צדדיו.

תירוץ: אמר קרא "או" לרבות את הכלאים: נאמר "שור או שה", המילה "או" מיותרת לרבות שגם בכלאיים יש איסור 'אותו ואת בנו'.

קושיא: האי או מיבעי ליה לחלק, דס"ד אמינא עד דשחיט שור ובנו ושה ובנו לא מיחייב קמ"ל: את המילה "או" אנחנו צריכים כדי ללמוד ממנה להפריד בין שור ושה. דהיינו אם היה כתוב "ושור ושה" אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" היינו חושבים שהאיסור הוא דוקא אם שוחט ארבעה בהמות ביום אחד; גם שור ובנו וגם שה ובנו. ומכך שכתוב "שור או שה" אנו לומדים שחייב רק על זה או רק על זה. **תירוץ:** לחלק מ"בנו" נפקא: אנו כבר לומדים זאת מהמילה "בנו" הכתובה בלשון יחיד, דהיינו האיסור הוא לשחוט "אותו ואת בנו" את בנו של האב באותו יום עם האב.

קושיא: ואכתי מיבעי ליה לכדתניא וכו': אם היה כתוב "שור ושה ובנו לא תשחטו ביום אחד" הייתי אומר שחייב רק אם ישחוט שלושה בהמות; גם שור גם שה וגם בנו של אחד מהם. על כך תלמוד לומר "שור או שה אותו ואת בנו" שחייב על אחד מהם ובנו. ולכאורה לומדים זאת מהמילה "או". ואם כן ה"או" אינו מיותר ללמד על איסור 'אותו ואת בנו' גם בכלאיים. **תירוץ:** לא! מ"אותו": לומדים זאת מהמילה "אותו", כלומר "אותו ואת בנו" משמע אב אחד ובן אחד.

קושיא: הניחא לרבנן דמייתר להו אותו, אלא לחנניה דלא מייתר ליה אותו לחלק מנא ליה? להלן תביא הגמרא מחלוקת רבנן וחנוניה. כל הנ"ל ניחא לדעת רבנן שהמילה "אותו" מיותרת לשיטתם, אבל לדעת חנניה שהיא לא מיותרת, מניין

נלמד לחלק? (כלומר מניין שאין צורך לשחוט שור ושה ובנו של אחד מהם כדי לעבור על האיסור?). תירוץ: **לחלק לא צריך קרא, דסבר לה כר' יונתן**: חנניה סובר שאין צריך לימוד מיוחד כדי 'לחלק' בפסוק ולומר שחייב על כל מקרה בפני עצמו (שור ובנו או שה ובנו), כי הוא סובר כרבי יונתן בברייתא הבאה.

דתניא איש אשר יקלל: נאמר "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת, אביו ואמו קלל דמיו בו". מניין לנו שאם קילל את אביו או את אמו בנפרד חייב?

לדעת רבי יאשיה באמת מתחילת הפסוק היינו סבורים שדווקא כאשר יקלל את שניהם יחד חייב. אבל בגלל שהתורה מסמיכה את אביו לקללה בתחילת הפסוק, ולאחר מכן מסמיכה את אימו לקללה בסוף הפסוק ("יקלל את אביו ... ואימו קילל"), אנו לומדים שחייב על כל אחד מהם בנפרד.

לדעת רבי יונתן בכל מקרה חייב על כל אחד בנפרד, בגלל שלא כתוב בפסוק 'יחדיו' (כמו שכתוב בכלאים "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" ללמד שדוקא כשחרש בהם ביחד עובר על כלאים). ואם כן כשכתוב "את אביו ואת אמו" משמע גם באופן שקילל את שניהם ביחד וגם באופן שקילל את אחד מהם.

הגמרא מביאה את מחלוקת חנניה ורבנן בדרשת "אותו":

מאי חנניה ומאי רבנן? דתניא אותו ואת בנו וכו': לדעת רבנן האיסור נוהג רק באם ובנה ולא באב ובנו. לדעת חנניה הוא נוהג גם בזכרים ובניהם וגם בנקבות ובניהם.

מאי טעמא דרבנן? דתניא וכו': יכול הייתי לומר ש'אותו ואת בנו' נוהג בין בזכרים ובניהם ובין בנקבות ובניהם, אבל יש לימוד ב'בנין אב' (ב' דין') מאיסור לקיחת האם על הבנים (שילוח הקן) שהוא נוהג רק בנקבות ובניהם. הבנין אב הוא - כמו ב'אם על הבנים' האיסור הוא רק בלקיחת נקבות ובניהם ולא בזכרים ובניהם, ככתוב "והאם רובצת על האפרוחים", כך גם האיסור כאן ב'אותו ואת בנו' הוא בנקבות ובניהם ולא בזכרים ובניהם.

הברייתא פורכת: לא, אם אמרת באם על הבנים שכן לא עשה בה מזומן כשאינו מזומן, תאמר באותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן: אי אפשר ללמוד מ'אם על הבנים' לכאן, כי 'אותו ואת בנו' חמור יותר. משום שב'אם על הבנים'

האיסור הוא רק במצב של 'אינו מזומן' כלומר באם ואפרוחים שאינם שלו, אבל ב'מזומן' כלומר כשהם שלו אין איסור. מה שאין כאן ב'אותו ואת בנו' שבכל מקרה יש איסור לשוחטם, ומכיון שהוא חמור יותר יתכן והוא נוהג בשני המינים. ומשיבה: **תלמוד לומר "אותו" א' ולא ב'.** **אחר שחלק הכתוב זכיתי לדין, חייב כאן וכו'.** מ"אותו" לומדים שחייב רק על מין אחד, או על זכרים ובניהם או על נקבות ובניהם. ומכיון שכבר חילק הכתוב ובחר רק את אחד מהם, אני יכול ללמוד מ'אם על הבנים' על איזה מין הפסוק מחייב. כי כמו שב'אם על הבנים' הוא חייב רק בנקבות ולא בזכרים, כך גם ב'אותו ואת בנו'.

(ועכשיו אין פירכא, כי אין משמעות לכך ש'אותו ואת בנו' חמור יותר, משום שהפסוק חייב בו רק על מין אחד ולא על שני המינים, ואנו רק לומדים מ'אם על הבנים' באיזה מין מדובר).

הברייתא מוסיפה: **ואם נפשך לומר, "בנו" מי שכנו כרוך אחריו, יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו:** ואם יש לך קושיא על הלימוד הזה, יש לנו לימוד אחר. כתוב שאסור לשחוט אותו ואת "בנו", כלומר מי שנראה בן של הבהמה, ורק הנקבה הולכים ילדיה אחריה ולא אחרי הזכר.

עד כאן הברייתא. והגמרא מבארת את הקטע האחרון -

מה אם נפשך לומר? מהי הקושיא שיש להקשות על הלימוד מ"אותו"? תשובה: **וכי תימא וכו':** הקושיא היא ש"אותו" משמע לשון זכר ולא נקבה! (ולכן יש לנו לימוד אחר. מ"בנו" שהוא כרוך אחר הנקבה ולא אחר הזכר).

נמצא שבסופו של דבר לדעת רבנן לומדים שהאיסור ב'אותו ואת בנו' הוא רק בנקבה, מ"בנו". ואם כן נשאר לנו "אותו" מיותר ללמד שיש לחלק ולאסור בשור ובנו בלבד או בשה ובנו בלבד.

ולחנניה: אבל טעמו של חנניה שהאיסור נוהג בשני המינים, כי מצד אחד כתוב "אותו" משמע זכר בלבד, ומצד שני כתוב "בנו" שזו הנקבה שבנה כרוך אחריה. ולכן האיסור נוהג בין בזכרים בין בנקבות.

נמצא שלדעת חנניה "אותו" אינו מיותר, ולכן ביארה הגמרא שהוא סובר כרבי יונתן כנ"ל.